

Олександр МІХНО,
директор
Педагогічного музею України,
доктор педагогічних наук

130 років від дня народження Івана Рибчини (1892–1970), українського вченого, педагога

Іван Рибчин народився 5 вересня 1892 у с. Братишів (нині село Тлумацької міської громади Івано-Франківського району Івано-Франківської області). Навчався в Українській державній гімназії у Станіславові, яку закінчив з відзнакою у червні 1913. У тому ж році став студентом Чернівецького університету, де вивчав філософію, психологію, педагогіку, українську мову й літературу, класичну філологію.

На початку Першої світової війни вступив добровольцем до Легіону Українських Січових Стрільців, але через хворобу залишив військову службу. З 1915 навчався на філософському факультеті Віденського університету. З жовтня 1917 учителював у Станіславській гімназії. На час існування ЗУНР працював секретарем місцевої Української національної ради й редактором (разом з Р. Заклинським) щоденника «Нове життя». Переїхавши згодом до Відня, продовжив студії у Віденському університеті і захистив 1921 докторську дисертацію з філософії «Істота й дія індивідуального й соціального змагання».

Повернувся І. Рибчин до Галичини у січні 1922. Викладав у Станіславській українській державній гімназії, а з 1924 – у Другій державній гімназії з польською мовою навчання, де працював до 1939. Водночас викладав у дівочій гімназії та ліцеї сестер Василіанок. Брав участь у громадському житті краю: входив до керівництва товариств «Просвіта», «Рідна школа», був також членом Учительської громади у Львові, очолюючи протягом десяти років (1923–1933) її місцеву філію у Станіславові. Разом з іншими членами громади працював над завершенням будівництва вакаційної оселі «Маковиця» у Ямній. Виступав із доповідями з історії філософії, історії України та української літератури у читальнях «Просвіти».

Після вересня 1939 працював в інспектораті народної освіти, директором української середньої школи №11, а з осені 1940 – завідувачем

Вересень 2022. Постаті

польської середньої школи №8. Під час німецької окупації обіймав посаду шкільного інспектора. Улітку 1944 переїхав з родиною до Австрії; у 1945 перейшов до британського цензурного відділу в Грацу, викладаючи водночас в Інституті для перекладачів при Інституті славистики Університету в Грацу. Там 1949 захистив габлітаційну працю «Соціопсихічна динаміка українського козацтва», за яку йому було присвоєно звання доцента історії й соціології східних слов'ян Грацького університету.

У 1950 виїхав до Австралії, де вчителював у сіднейських школах. Дійсний член Наукового товариства імені Т. Шевченка (НТШ) в Австралії, І. Рибчин у 1962–1970 очолював там крайову управу Товариства. За час його головування поширено діяльність НТШ: постанали два нові осередки – в Мельбурні й Аделаїді.

Іван Рибчин – автор багатьох наукових праць, зокрема: «Геопсихічні реакції та їх вплив на формування вдачі українця» (Мюнхен, 1966), «Динаміка українського козацтва» (1970). У праці «Геопсихічні реакції і вдача українця», ґрунтуючись на ідеях західноєвропейських етнологів і психологів, І. Рибчин говорить про чотири відмінні між собою чинники впливу географічного простору на формування психіки українців: «вплив низинно-степового довкілля»; «вплив смуги лісостепових височин»; «вплив смуги лісистих північних і північно-західних низовин»; «вплив гірського довкілля». З цієї працею І. Рибчина можна ознайомитися за посиланням: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/6769/file.pdf>

190 років від дня народження Мирослава Тирша (Miroslav Tyrš; 1832–1884), чеського митця, педагога, громадського діяча

Мирослав Тирш (при народженні – Фрідріх Емануель Тірш) народився 17 вересня 1832 в місті Дечін у німецькомовній родині. З дитинства відзначався слабким здоров'ям, тому його батько (лікар за фахом) багато уваги звертав на фізичний розвиток сина. Рано залишився сиротою: його батьки та сестри померли від туберкульозу, тому виховувався у дядька, де і змінив ім'я на слов'янське Мирослав. Згодом вступає до гімнастичного інституту в Празі, де безпосередньо знайомиться з теорією, методикою та практикою гімнастики. Вивчав історію та філософію в Карло-Фердинандовому університеті. Вивчав юридичні, філологічні, медичні науки, а після захисту дисертації отримав звання доктора філософії й працював професором університету та читав лекції в Технологічному університеті, де продовжував свою улюблену справу з вивчення історії, мистецтва та культури. Це дало змогу Мирославу Тиршу ознайомитись з

культурною спадщиною стародавніх народів і передусім з історією грецької цивілізації. Як палкий прихильник фізичного виховання, він звернув увагу на олімпійські традиції Стародавньої Греції, ідеї яких гармонійно увійшли до створеної ним системи сокольської гімнастики

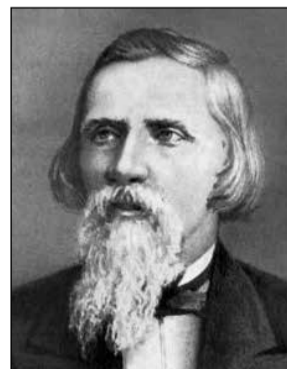
У 1862 засновує молодіжний рух «Сокол» з метою пробудження національної свідомості чеського народу та поширення фізкультури на зразок німецьких «турнферайнів» – молодіжних спортивно-гімнастичних товариств, які виховували молодь та готували до патріотично-визвольної боротьби. На заняттях переваги надавали фехтуванню, важкій атлетиці та маршируванню. Після тренувань члени «Сокола» збиралися на освітні лекції та дискусії. З метою інформування чеського суспільства про діяльність соколіства М. Тирш публікує свої статті в суспільно-політичному часописі «Narodny Listy». Окрім цього, на сторінках журналу «Sokol» (засновником якого був сам Тирш), він у 1871 публікує статтю «Наше завдання, напрям і мета», в якій розкриває фундаментальні принципи та сутнісні характеристики сокольського руху.

Мирослав Тирш займався активною громадською діяльністю, був обраний членом парламенту у Відні від чеського району Табор, активним пропагандистом відкриття Національного театру у Празі (1881) та співзасновником Музею міста Праги (1884).

8 серпня 1884, перебуваючи на прогулянці в горах Тіроля, він оступився і впав у провалля (за офіційною версією), а тіло його знайшли лише через 14 днів. На місці трагічної події чеською сокольською громадою був встановлений пам'ятний знак.

Чехословацька республіка, здобувши після Першої світової війни незалежність, зробила з Мирослава Тирша і «Сокола» справжній культ. У 1930-х чеський «Сокол» налічував близько 600 тисяч членів. Дуже активно цей рух розвивався і в Підкарпатській Русі, тож не дивно, що сторіччя з дня народження Тирша у 1932-му тут прагнули відзначити з великим розмахом. У 1932 в Ужгороді було відкрито пам'ятник Мирославу Тиршу, однак наприкінці 1930-х, коли місто увійшло до складу Угорщини, пам'ятник було демонтовано.

190 років від дня народження Петра Ніщинського (1832–1896), українського композитора, поета-перекладача, педагога

Петро Ніщинський народився 21 вересня 1832 у селі Неменка (тепер Іллінецького району Вінницької області) у небагатій родині сільського дяка. Коли передчасно помер батько, мати залишилась з маленькими дітьми без засобів для існування. Сповнена твердої рішучості «вивести дітей у люди», жінка вирушила до Києва, де почала клопотатися про влаштування їх на

навчання. У 1842 Петра приймають спочатку до Софійського духовного парафіяльного училища на казенне утримання, згодом – до Києво-Подільського духовного училища. Успіхи в навчанні й велика жага до знань дали змогу хлопцеві 1849 вступити до Київської духовної семінарії. Він виявився напрочуд музично обдарованим хлопцем, мав чудовий голос і ще у студентські роки співав одразу в трьох хорах – семінарському, академічному й митрополічному. Вокальні здібності семінариста привернули увагу Київського архімандрита Антоніна, який у 1850, будучи призначений настоятелем посольської церкви в Афінах, він, для підсилення церковного хору, викликає туди молодого Ніщинського.

В Афінах П. Ніщинський не обмежувався співом у церкві, а вивчав еллінську культуру, мистецтво, удосконалював знання грецької мови. Тут він здобув вищу освіту, закінчивши у 1856 філологічний і богословський факультети університету, захистив магістерську дисертацію. Згодом влаштувався викладачем грецької мови у місцевій гімназії. Через категоричну відмову прийняти духовний сан у нього виникає конфлікт з архімандритом Антоніном, який мав свої плани на майбутнє молодого магістра наук. Це призводить до звільнення й від'їзду вченого до Петербурга. Після повернення на батьківщину викладав російську й грецьку мову у закладах освіти Одеси, Ананьєва (Одеська область), Бердянська.

Петро Ніщинський – автор підручника з грецької граматики та розвідок про грецьку музику. Перекладав українською твори античних класиків («Антигону» Софокла (1883); «Одіссею» Гомера (1889, 1892); шість пісень з «Ліади» Гомера (1902–1903), а також переклав грецькою «Слово о полку Ігоревім» (1881). Збирав та здійснював обробку українських народних пісень, писав музичні твори, організував музичні колективи і керував ними. У 1875 створив музичну картину «Вечорниці» як вставну сцену до вистави «Назар Стодоля» Т. Шевченка (тоді ж уперше виконана артистичним гуртком М. Кропивницького у Єлисаветграді). Ніщинський підтримував зв'язки з відомими українськими культурними і громадськими діячами М. Лисенком, М. Кропивницьким, І. Карпенком-Карим, П. Саксаганським та ін.

З 1880 жив у своїй доньки у селі Ворошилівці на Вінничині, де й помер 16 березня 1896.

Постановою Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках» 190 років від дня народження Петра Ніщинського відзначається на державному рівні.

125 років від дня народження Андрія Зільберштейна (1897–1984), українського педагога

Андрій Ілліч Зільберштейн народився 24 вересня 1897 в Москві. Пізніше батьки переїхали

до Харкова, де відбувалося його становлення як педагога та вченого. Навчався в Харківському реальному училищі № 1, яке закінчив 1914. Того ж року розпочинає навчання у Петроградському психоневрологічному інституті. У 1920–1923 Андрій Зільберштейн здобував освіту на промисловому факультеті Харківського інституту народного господарства. У 1924–1926 навчався на правовому факультеті цього ж інституту, одержав спеціальність юриста-криміналіста. Водночас був слухачем двох курсів математичного відділення в Харківському інституті народної освіти.

Наукові інтереси А. Зільберштейна були масштабними: педагогіка, психологія, рефлексологія, математика й ін., проте основною сферою діяльності була саме педагогіка. Ще навчаючись у вишах Харкова, він працював заступником голови пролетарського культурно-просвітницького центру, інструктором відділу цього центру, завідувачем відділу й курсів підготовки позашкільних працівників у Харківському відділі народної освіти. Дали викладав у Харківському інституті народної освіти, завідував відділом Української психоневрологічної академії, активно співпрацював з відділом історії педагогіки Українського науково-дослідного інституту педагогіки. У 1922–1934 був заступником редактора журналу «Шлях освіти». Найбільшу частину свого життя віддав Харківському державному педагогічному інституту: з 1939 по 1974 працював завідувачем кафедри педагогіки. Викладав такі курси лекцій: система народної освіти, політико-просвітницька робота, педагогіка, історія педагогіки.

Праці А. Зільберштейна присвячені переважно дидактичним проблемам: активізація пізнавальної діяльності школярів та студентів, проблемне навчання, управління пізнавальною діяльністю учнів у процесі розв'язання ними пізнавальних завдань тощо. Вчений увійшов в історію української педагогіки як учений-дидакт, який досліджував головним чином проблему наочності у навчанні. Його праця «Питання наочності у навчанні» (1958) відзначена премією ім. К. Ушинського. Педагог обґрунтував поняття «наочність навчання», визначив роль і значення засобів наочності у навчанні, способи використання наочності, її сутність, значення, типологізував засоби наочності. Цим самим підготував ґрунт для подальшої роботи над цими питаннями іншим дослідникам.

Вагомий внесок зробив у розробку проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання. Зокрема, він працював над визначенням шляхів та засобів стимулювання активності особистості (школярів та студентів). У полі зору наукових інтересів А. Зільберштейна були й проблеми підготовки спеціалістів у педагогічних вишах. Він виклав їх у таких працях: «Деякі психолого-педагогічні якості особистості вчителя фізкультури та їх формування в умовах вузу. Наукові основи підготовки вчителя» (1969), «Учитель, його призначення і функції в суспільстві. Посібник для студентів-заочників. Вступ до педагогіки» (1972) та ін.

Змістовними є його розвідки з історії педагогіки. Зокрема, вчений глибоко вивчав розвиток системи освіти в Україні, творчу спадщину К. Ушинського, Й. Песталоцці, Г. Сковороди, А. Макаренка.

Помер Андрій Зільберштейн 30 червня 1984 у Харкові.